כל שטעמו אותו פעם אחת שוב אין אוכלים ממנו כן כתב הראב"ד ז"ל ובהאי סברא קי"ל כרבנן דדבורים לחרדל לא מזקי ליה [הלכך לרבי יוסי נמי לאו גיריה הוא ואין צריך להרחיק. דעת רב אלפס בפנים] וכוליה דינא מפרש במתני': **מתני'** מרחיקין וכו'. א"ל להאריך בפי' דמתני' כיון דקי"ל כרבי יוסי דמתיר לסמוך: **גמ'** יוכנאה. נקרא כן על שם מקומו: עני היה. ואח"כ העשיר: **אפדנא.** בירה: עצורי בשבבותיה. בשכונתו עומדין עוצרי שומשמין לעשות מהן שמן: נבתמא וכו'. כסוי ע"פ החבית הא דנקט הכי עני והעשיר לאשמועינן דאע"ג דמסתמא יכלו לאחזוקי למידק שם זמן חזקה דהא לא הוה יכול למבנה מידי אפילו הכי היכא דנאיד האפדנא מחמת המכה נענוע אפילו מועט [ט] כמה דנאיד נכתמא אפומא דחצבא גיריה הוו דמכחו בא והאי חזקה לא מהניא להו דכל היכא שלא היה בונה שם לא היה יכול למחות בידם כיון שעדיין לא היו מזיקין לו א"כ לא מלו לטעון החזקנו ולא מחית בידינו ואפי' נימא דאף בנזקין דלא מזקי מיד יש לו למחות כדי שלא יצטרך להתעסק עמו בדין כשירצה לבנות אפילו הכי האי נזק אין לו חזקה דכקוטרא ובית הכסא דמי וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק אחד עשר מהלכות שכנים: רקתא. הנעורת שנופל מן הפשתן כשמנפצין אותו: מזקי לאינשי. שהרוח מוליכה אותה בעיניהם: מאי שנא מזורה. דשבת דחייב אע"פ שהרוח מסייעתו וחשיב עושה מלאכה וכתבו המפרשים דמר בר רב אשי ואמימר לא הוה סלקא אדעתן למימר שיהא חייב בנזקין לשלם כי היכי דחייב משום מלאכה בשבת דהא אמרינן בפ' הכונס צאן לדיר (דף סא.) דשאני מלאכה דשבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה וממונא מאיסורא לא ילפינן אלא הכי קאמרי מדחשיב מלאכה לחייב בשבת לענין נזקין מסתברא דחייב להרחיק דגרמא דגיריה הוא וכן כתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו וכיון דאינהו גופייהו לא פליגי אדרבינא אלא לענין הרחקה בלבד הלכך קי"ל כוותייהו דמסלקינן להו אבל לא מחייבין בהיזקייהו דלא דמי לגץ היוצא מתחת הפטיש [י] ה)ומדתירץ רבינא דפטור לגמרי דלאו גיריה הוא שמעינן דלרבי יוסי היכא דלא הוו גיריה אפילו בהיזקא דרבים פטור: **מתני'** לא יטע וכו'. טעמא [כ] בגמ': אחד גפנים. כלומר אע"ג דמלינו שיעור זה בגפנים גבי כלאים במקום אחר גם הדין כן בשאר אילנות כדאיתא בגמ': הא דקאמר היה גדר בינת' אע"ג. [ג] דפשיטא כיון דלא איירי הכא בכלאים [ל] הוא לאשמועי' טעמא מפרש לה בגמ' וכוליה מתני' מפורש בגמ': **וגרסי'** בגמ' [דף כו.] תנא ד"א שאמרו כדי עבודת הכרם אמר שמואל ל"ש אלא בא"י אבל בבבל שתי אמות רבה בר בר חנה הוה ליה הנך דיקלי אמצרא דפרדסא דרב יוסף אתו לפרי יתבי בדקלי ונחתי ומפסדי לפרדסא א"ל רב יוסף זיל קוץ א"ל והא [מ] רחיקי לי אמר ליה הני מילי באילנות אבל בגפנים בעינן טפי הא אנן תנן אחד גפנים ואחד כל האילן הני מילי אילנות לאילנות וגפנים לגפנים אבל אילנות לגפנים בעי טפי א"ל אנא לא קאילנא דאמר רב דיקלא דטעין קבא אסור למקלייה ואמר רב חנינא לא שכיב שבחת ברי אלא דקץ תאינתא בלא זימנא מר [נ] אי ניחא ליה זיל קוץ: **גמ'** כדי עבודת הכרם. שהיו חורשין בין שדה אילן ובין כרם ומחרישתן של בני א"י היה ארוכה ד' אמות וכדי שלא ישתמש זה מקרקע חבירו שלא ידרוס עליו כשיסבב מחרישתו צריך שיניח ארבע אמות וכן חברו כי באותם ד' אמות זורעין ירקות ואינו בדין שחבירו ידרוס עליהן ומה ששנינו בתוספתא [סוף פרק ד דב"ב] שנים שנטעו את הכרם זה מרחיק שתי אמות ונוטע וזה מרחיק שתי אמות ונוטע עצה טובה קמ"ל כדי שלא יפסידו בין שניהם אלא ד' אמות אבל אם רצו כופין זה את זה שירחיק כל אחד ארבע אמות ולפי זה אתיא מתני' שפיר אפילו כרבי יוסי שאין לו רשות לדרוס קרקע חברו: אבל בבבל. שאינה ארץ הרים וגבעות היה מחרישתם קצרה וסגי בשתי אמות וכתב הר"י ז"ל שיש לנו ללכת אחר שיעור בבל: א)אבל אילנות לגפנים בעי טפי. ולא משום עבודת הכרם אלא משום דהוו אילנות גרמא דגיריה לגפנים דכי סליק למגדליה לדקליה מפריח העופות על הגפנים וה"ל גיריה [וכי האי גוונא מפרש באשר"י] שכן נוח להן לפרוח מן האילנות שהן גבוהין לגפנים שהם נמוכים יותר מאילנות לאילנות ולא מגפנים לגפנים ולא איתפרש בגמ' כמה צריך להרחיק והעיד רב יהוסף הלוי ז"ל על רבו הרי"ף ז"ל שהיה אומר שאין להרחיק אלא ד' אמות יותר וכן היה דן משום דעפי מהאי שיעורא לא הוו גיריה: אמר המחבר האי יותר [ד] אינו מלשון הרב ונראה לי דמדסיים דן כן ואנן בתר בבל אזלינן הלכך כיון

רבי יוסי במשרה וירק וכרישין ובצלין ליכא היזקא דלא מודה ביה רבי יוסי א)דלא ליתיה להיזקא דהני אלא לאחר זמן כענין זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו ולענין חרדל ודבורים נמי מסתברא לן דהלכתא כותיה דהא אוקימנא למתני' בלוקח ולית חד מינייהו דקדים דמה נפשך אי סבירא לן כרבנן דאמרי דבורים לחרדל לא מזקי אלא חרדל הוא דמזיק דבורים (א) אפ"ה הלכה כר' יוסי דלאו גיריה הוא דהא ליכא חד מינייהו [א] דקדים ועוד אפי' בעל דבורים קדים לאו גיריה דבעל חרדל נינהו (ב) דכי שדי ביניתא בעפרא לא משכחא ליה ואי לבתר דסליק לאו גיריה נינהו ולאו גרמא דגיריה נינהו אלא גרמא בעלמא נינהו והלכך הלכה כרבי יוסי בכולה מתניתין בין במשרה וירק בין בחרדל ודבורים וכדקא פריש [א] רבינא דהוא בתרא אלא מיהו צריך ודאי לארחוקי משרה מירק כי היכי דלא להוי גיריה [ב] כי היכי דמרחיק בור שיח ומערה ואמת המים וכו' דלא ליהוי גיריה דכולי' פירקין מודה ביה ר' יוסי דמודה ר' יוסי בגיריה דאי לא מרחיק כי האי שיעורא גיריה נינהו או גרמא דגיריה הוא: **מתני'** מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה ובחרוב ובשקמה חמשים אמה בין מלמעלה [ג] בין מלמטה בין מן הצד אם הבור קדמה קוצץ ונותן דמים ואם האילן קדם לא יקוץ ספק זה קדם וספק זה קדם לא יקוץ ר' יוסי אומר אע"פ שהבור קדם לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא הוה אמרינן מודה רבי יוסי בגיריה דיליה רב פפי א)יוכנאה עני הוה והעשיר בנא אפדנא הוו הנך עצרי בשיבבותיה דכי הוו קא דייקי שומשמי הוה נאיד אפדניה אתא לקמיה דרב אשי אמר להו כי הוינן בי רב כהנא הוה אמרינן מודה רבי יוסי בגיריה וכמה כדנאיד נכתמא אפומא דחצבא דבי בר מריון בריה דרב אבין כי הוו נפצי כיתנא הוה קא אזלא רקתא דכיתנא ומזקי אינשי אתו לקמיה דרבינא אמר להו כי אמרינן מודה רבי יוסי בגיריה הני מילי דקא אזלא מכחו אבל הכא זיקא הוא דקא [ד] ממטי ליה מתקיף ליה מר בר רב אשי מאי שנא מזורה (ג) ורוח מסייעתו אמרוה רבנן קמיה דמרימר אמר להו היינו זורה ורוח מסייעתו וכן הלכה וה"מ לענין איסורא דאסור למיגרם היזקא לאינשי כדאמרינן ב) גרמא בנזקין אסור אבל לענין תשלומין פטור דגרסינן בפרק הכונס צאן לדיר ג) אמר רב אשי כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו ה"מ לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא בעלמא הוא וגרמא בנזקין פטור: **מתני'** לא יטע אדם אילן ב)סמוך לשדה חברו אא"כ הרחיק ממנו ארבע אמות אחד גפנים ואחד כל האילן היה גדר בינתים זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן היו שרשין יוצאין לתוך שדה חבירו מעמיק ג' טפחים כדי שלא יעכב את המחרישה היה חופר בור שיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו: **גמ'** תניא ד' אמות שאמרו כדי עבודת הכרם אמר שמואל לא שנו אלא בארץ ישראל אבל בבבל שתי אמות תניא נמי הכא לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חברו אא"כ הרחיק ממנו שתי אמות והא אנן תנן ד' אמות

רש"י

מתני' **חרוב ושקמה.** שרשיהן מרובין: **בין מלמעלה.** שאחד בגובה ההר בשיפוע והשני בשיפולו: **בין מן הצד.** בקרקע שוה: **ונותן דמים.** כיון דברשות נטע שאינו מזיק עד שיגדלו שרשיו לא חייבוהו חכמים לקוץ בלא דמים כיון שהוא רק היזקא דיחיד: **גמ'** **עצורי.** עוצרי שומשמין לעשות שמן: **בגירי דיליה.** והכא נמי [ה] בידיהן בא שמכה מכותיהן הוא מרעיד: **כדנייד נכתמא.** שאם יניח כד על החומה וכסוי עליה ינוע הכיסוי מחמת הרעדה: **רקתא.** הוא מה שמנערים מן הפשתן: **מאי שנא מזורה.** דחייב גבי שבת אלמא דהוי גירי דיליה: **היינו זורה.** כי היכי דלגבי שבת חשיב כחו הוא הדין לענין נזקין: [ו] **גץ היוצא.** מן הברזל כשהפטיש מכה עליו חייב והרי הרוח מוליכו: **ניחא ליה.** דליזיל לחוץ שלא לשרוף את ביתו: **מתני'** **סמוך לשדה חבירו.** בין שדה הלבן בין שדה אילן וטעם כדי עבודת הכרם שכשיחרוש אילנותיו שלא יצטרך להכניס מחרישתו לשדה של חבירו: **מעמיק להם.** בעל השדה שילאו לתוכו: **קוצץ.** בעומק ג' טפחים: **והעצים שלו.** של [ב] בעה"ב [ז] הוא בעל השדה: **גמ'** ד)**אבל בבבל.** שמחרישתן קצרה: [ח] **מאי האי.** אמאי קיילת: **אמרי ליה** מכולהו ראיות הבאתי לו שלא יקוץ: **שהחזיקו בו רבים.** לעשות להם דרך אסור לקלקלו אפילו הוא של יחיד: **בתר דנפק.** רב פפא: **כאן בתוך ט"ז.** הוי חזקה לאילן חוץ לט"ז לא הוי חזקה אע"ג שמתפשטין כ"ה אמה אין יונקים אלא ט"ז אמה ואני

עין משפט נר מצוה

תרעד-תרעה

א מיי' פ"א מהל' שכנים טור ח"מ סי' קנה:
ב מיי' פ"י שם טוח"מ שם:

מסורת הש"ס

א) בכל דפו"י הגי' דהא וכ"ה הב"ח ב) לעיל דף כב: ג) דף ס. ד) עי' בגמ' ה) בד"ק ובד"ס הגי' כדתירץ רבינא ומיהו מדאמר רבינא וכו':

קובץ הגהות

ג"א א] שייך לגמ' דף כו. א"ל ה"מ לאילנות אבל לגפנים בעינן טפי והא אנן תנן אחד גפנים ואחד כל אילן א"ל ה"מ אילן לאילן וגפנים לגפנים אבל אילן לגפנים בעינן טפי א"ל אנא לא קיילנא דאמר רב האי דיקלא דטעין קבא כו' עכ"ל הגמ' והרי"ף הביא הא דרב בפ' החובל סי' קס"ה כי שם מקומו:

מא"י [א] נ"ב פי' דאוקמא בלוקח: [ב] פי' ג"ט: [ג] תיבות בין מלמטה מוקף ונ"ב בגמ' אינו: [ד] נ"ב וא"ת וליחייב משום אש מידי דהוי אאבנו וסכינו ומשאו בראש גגו ונפלו ברוח מצויה חייב משום אש והכא איירי ברוח מצויה מדפריך מ"ש מזורה ורוח מסייעתו דהתם איירי ברוח מצויה וי"ל דלא דמי לאש דאינו חייב משום אש אלא כשעשה האש לבדו בלא סיוע הרוח ואח"כ הולך ע"י הרוח אבל הכא אין עושה לבדו כל עיקר אלא ע"י הרוח דאי לאו רוח לא הוי רקתא אזלי כל עיקר ולא דמי לגורן דחייב להרחיק אע"ג דזיקא דממטי ליה וי"ל דמתני' אתיא אליבא דרבנן והכא לא איירי אלא אליבא דר' יוסי דלא מחייב אלא בגירי דיליה וא"ת ומ"ש מנמייה דאפי' אליבא דר"י מרחיקין דהיא ממטי נפשה וי"ל דהתם משום דזימנין דבהדי דמנח וכו' ויתבא ברישא ולא דמי לעורבין דקאמר רב יוסף אפיקו קורקור וי"ל דגמ' לא ס"ל כרבינא דר"ת פוסק כמר בר רב אשי וכאמימר ועוד אומר ר"י דבע"ת חמיר טפי מרוח שכח אחר מעורב בו כדאמרי' בב"ק. תוס': [ה] מידיהן הוא בא לו כצ"ל: [ו] נ"ב שייך לגמ': [ז] שהוא כצ"ל: [ח] נ"ב שייך לגמ': [ט] נ"ב פי' כשאחז אדם הכד בידו נייד הנכתמא דבר מועט עי' בתוס' או כפי' הרלב"ח דבדבר מועט מתנדנד הנכתמא שהוא דבר קל אע"פ שהאפדנא אינו מתנדנד כל כך: [י] נ"ב והזיק דחייב לשלם דשאני התם דניחא ליה דליזיל אבל הכא לא ניחא ליה: [כ] נ"ב מפרש: [ל] נ"ב ונ"ל דכן צ"ל אפ"ה לא שמעינן טעמא מפורש בגמ' כלומר אע"ג דקשה פשיטא והיה לו להתלמוד לפרש אפ"ה אין הגמ' מפרש מזה כלום וכולה מתני' מפרש מלבד זה: [מ] נ"ב פי' ד' אמות: [נ] נ"ב רבה א"ל לרב יוסף:

חו"י (א) נ"ב פי' דמתיר בדבורים: (ב) נ"ב צ"ע למה ליה זה דפשיטא דהיזק חרדל לדבורים מה שהדבורים אוכלים א"כ דבשם לא גירי דבעל חרדל הוא ומ"ש בגמ' אי בביניתא הוא לומר דאין היזק מחרדל מן הדבורים כלל: (ג) נ"ב ומתני' דהרחקת גורן אתיא כרבנן. תוס':

אנ"ש מהר"ן שפירא [א] נראה פשוט דהרי"ף מפרש דה"ה בלוקח שלקח משרה וירק עסקינן כגון ראובן שמכר שדהו לשני בני אדם לזה משרה ולזה ירק וכעין שפי' הרמב"ן לעיל ומסיק דלית חד מינייהו דקדים דשניהן באין כאחד ממש ולכך מי ירחיק משא"כ כשאחד קדים דאז על השני היה להרחיק מאחר שניהם מזיקין אליבא דרבנן דס"ל על המזיק להרחיק אבל כיון דשניהם באין כאחד ועלה כל אחד ברשות ממש וכו' וצריכין למחוק הא דכתוב ברי"ף דלאו גיריה הוא וכצ"ל אפ"ה הלכה כר' יוסי דהא ליכא חד מינייהו דקדים ועוד אפי' קדים לאו גיריה דבעל חרדל נינהו ומדקאמר ועוד וכו' נמי משמע דלפני זה לא הזכירו עדיין כלל ודו"ק: מהר"ן שפירא [ב] של בעה"ב שהוא בעל השדה באמת בגמ' לא נפשטה האבעיא של מי הן העצים אלא מדברי רבינו משמע דבתוך ט"ז הרי הן של בעל האילן וחוץ לט"ז הן של בעל השדה וכמבואר גם ברי"ף וצריכין לפרש דברי רש"י דהכא חוץ לט"ז קאמר וברש"י דגמ' במתני' לא קאמר רק בגמ' מפרש: מהר"ם [ג] ר"ל דמאחר דהטעם הוא שיהא יכול להפך המחרישה ולא יצטרך לילך על שדה חבירו א"כ פשיטא בגדר בינתים דשרי שאינו יכול לילך [illegible] הכרם מאחר שא"צ להרחיק בשיש גדר בינתים ממילא [illegible] הכרם. ודו"ק: מהר"ם [ד] ר"ל וממילא ליכא למידק [illegible] קאי על [illegible] אינו [illegible] מלשון [illegible] ועיי [illegible]